

Mevlevî Şeyhi Mithat Bahârî Beytur'un Dil Devrimi Hakkında Gizli Kalmış Hicviyesi*

The Hidden Satire of Mevlevî Sheikh Mithat Bahârî Beytur About The Language Revolution

Harun DİKKAYA^a

^a Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniv. İlahiyat Fak. Türk-İslam Edebiyatı Bölümü, Konya/Türkiye, restoramba@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7317-9553

ÖZ

Tanzimat döneminden itibaren Türk aydınları arasında cereyan eden dil tartışmaları Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonraki dönemde de devam etmiştir. Cumhuriyet sonrası dönemde bir yandan bu tartışmalar devam ederken, bir yandan da dil ve alfabe ile ilgili çalışmalar başlamıştı. Bu noktada, Harf İnkılabı ve ardından Dil Devrimi'nin başlamasıyla Türk dilinde köklü reformlar gerçekleştirilmiştir. Türk dilinde gerçekleştirilen bu değişim Türk aydınları tarafından olumlu karşılanırken bu durumdan rahatsızlık duyan aydınlar da olmuştur. Mithat Bahârî Beytur'da bu aydınlardan birisidir. Bahârî, bu konudaki görüşlerini yakın dostuna gönderdiği mektuplarında dile getirir. Ayrıca, Dil Devrimi'nde izlenen metodu eleştiren bir şiir de kaleme alır. Ancak bu şiiri yayımlamaz. Bu makalemizde, Mithat Bahârî Beytur'un Dil Devrimi ve bu devrim sonrası izlenen yöntem hakkında düşüncelerini ele almaktayız.

Anahtar Kelimeler: Mithat Bahârî Beytur, Harf İnkılabı, Dil Devrimi

ABSTRACT

Discussions on language among Turkish intellectuals since the Tanzimat reform era continued in the period after the proclamation of the Republic. In the post-Republic era, while these discussions were going on, studies on language and alphabet started in the meantime. At this point, with the beginning of the Alphabet reform and then the Language Revolution, the Turkish language was revolutionized. While the reform in Turkish language was welcomed by Turkish intellectuals, there were also some intellectuals who were dissatisfied with this situation. Mithat Bahârî Beytur was one of these intellectuals. He expressed his views on this matter in his letters to his closest friend. He also wrote a poem criticizing the method followed in the Language Revolution. However, he didn't publish this poem. In this article, we discuss Mithat Bahârî Beytur's thoughts about the Language Revolution and the method he followed after the revolution..

Keywords: Mithat Bahârî Beytur, Alphabet Reform, Language Revolution

1. GİRİŞ

Tarih boyunca geniş bir coğrafyada var olan Türkler, birçok kültür ve medeniyetle etkileşim hâlinde olmuştur. Bu etkileşimin yansımaları toplumsal ve kültürel hayatta görülürken Türklerin dilinde ve kullandıkları alfabede de kendisini göstermiştir. Türkler İslam öncesi dönemde Göktürk, Uygur alfabelerini; İslamiyet'in kabulü ile birlikte uzun yıllar Arap alfabesini kullanmıştır. Arap harfli alfabe bugünkü alfabemizden önce kullandığımız alfabe olması nedeniyle 'eski yazı' adıyla bilinen alfabedir. Türkler arasında İslam dininin kabul edilmesiyle birlikte bu alfabe yayılmaya başlamıştır (Acar, 1982: 29). Tanzimat Dönemi'ne kadar bu alfabenin kullanımı ile ilgili herhangi bir tartışma söz konusu değilken Tanzimat'ın ilanı ile birlikte alfabe konusunda fikir ayrılıkları ortaya çıkmaya başlamıştır. Gazeteciliğin de gelişmesiyle bu tartışmalar köşe yazılarında sürdürülmüştür. Hüseyin Cahit, Abdullah Cevdet, Celal Nuri gibi aydınlar 1870 yılında Ali Suavî tarafından ortaya atılan Latin alfabesi fikrini benimsemiş, konuyla ilgili gazetelerde yazı neşretmişlerdir. Celal Nuri:

"Hurufâtımız berbattır, bu harflerle biz işimizi göremeyiz. Bunlar nâ-kâfidir. Ve onun için hurûfu ıslah gibi boş, vahi tedabire müracaat edeceğimize bir saat evvel kemal-i cesaretle Latin harflerini kabul etmeliyiz. Bunu yalnız biz kabul

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

etmiş olmayacağız. Latin harufu hem pek tabii, hem de Türkçe lisanının tahririne Arapça harflerinden daha müsaittir." (Nuri, 1330: 85-86).

diyerek Latin harflerinin Türk dili için daha uygun olduğu fikrini öne sürmüştür. Hüseyin Câhid ise dildeki mevcut durumun eğitim sürecinde oluşturduğu zorluktan bahsetmiştir:

"Biz memlekette ümmiliği azaltamayız. Çünkü harflerimiz buna mânidir. Çocuklarımız mekteplerde üç sene dört sene çalıştıktan sonra da doğru okuyamazlar. Çocuklarımız değil, hiçbirimiz her kelimeyi doğru telaffuz ettiğimizi iddia edemeyiz. Böyle lisan böyle tahsil olur mu?" (Câhid, 1339: 22 Eylül).

Diğer yandan, Latin harflerine karşı çıkanların başında Kazım Karabekir bulunuyordu. Hakimiyet-i Milliye gazetesinde yer alan yazısında şu fikirleri dile getirmiştir:

"Bütün ecnebinin size ilk söyleyeceği söz Türkçenin güzel bir dil olduğu fakat harflerinin kötü olduğudur. Ve bu düşünce özellikle tercümanları aracılığıyla her yerde hassaten İstanbul'daki ecnebinlere telkin ediliyor. Bizim dilimizi terennüm eden Latin harfleri yoktur. Bugün Fransızca harfler o kadar karışıktır ki dilimizi ifade etmeye yetmeyecektir." (Karabekir, 1923: 5 Mart).

Kazım Karabekir, Latin harflerinin Türk diline tatbik edilmesinde yetersiz kalacağına dikkat çekmektedir. Dil tartışmalarında ortaya atılan farklı bir görüş ise Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Şemsettin Sami tarafından zikredilmektedir. Bu görüş, böyle önemli bir meseleye daha ilmî bir metotla yaklaşma esasına dayanmaktaydı. Bu aydınlar, dile millîlik niteliği kazandırmak için gramerin ve cümlelerin millî olmasının gerekliliğini savunurlar. Onlara göre, dilde karşılığı olan yabancı kelimeler ise ölçülü bir elemeye yavaşça temizlenmeli, ek ve kök Türkçe olarak kelimeler türetilmelidir. Gelişigüzel, uydurma sözler Türkçeyi millî olmaktan uzaklaştırır. Her milletin dili, kendi millî kültürünün içeriğini taşıdığı için fertlere ve nesillere millî kültür unsurlarını veren, onlarla geçmiş arasında köprü vazifesini gören tek araç dildir (Hacıeminoğlu, 1975: 71).

Cumhuriyetin ilanına kadar süregelen bu tartışma, Cumhuriyet sonrası süreçte 1928'e kadar devam etmiştir. Ahmed Cevad, Celal Nuri, Falih Rıfki, Yunus Nadi, İbrahim Necmi gibi Latin harflerinin Türk diline uyarlanmasını savunan aydınlar bu konuyu sürekli gündemde tutmaya çalıştılar (Levend, 1960: 339). Bunun yanında Atatürk'ün Sarayburnu konuşması da yapılacak olan büyük değişimin sinyallerini veriyordu:

"Arkadaşlar, bizim ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulundurarak, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak, bunu anlamak mecburiyetindediniz... Çok iş yapılmıştır ama bugün yapmaya mecbur olduğumuz son değil, lâkin çok lüzumlu bir iş daha vardır. Yeni Türk harfleri çabuk öğrenilmelidir... Yeni Türk harflerini her vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalciya öğretiniz... En fazla bir ya da iki sene içinde bütün Türk milleti yeni harfleri öğrenecektir." (Ülkütaşır, 1973: 64).

Maarif Vekâletinin teklifiyle bir Dil Encümeni oluşturulmuştur. Oluşturulan bu komisyon 26 Haziran 1928'de meseleyle ilgili bir rapor hazırlamıştır (Levend, 1960: 401). 1 Kasım 1928 tarihine gelindiğinde, TBMM'de Latin alfabesinin kabulü ile ilgili görüşmeler başlamıştır. Atatürk'ün mecliste konuyla ilgili yapmış olduğu konuşmadan sonra, TBMM'ye sunulan Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki hakkındaki 1353 sayılı kanun kabul edilerek yeni Türk alfabesi kabul edilmiştir. Yeni Türk alfabesinin kabulünü içeren bu 11 maddelik kanun tasarısı, 3 Kasım 1928'de yürürlüğe girmiştir. Dil Encümeni raporu, yeni alfabenin yaygınlaşması için on yıllık bir geçiş süreci planlamıştır. Ancak ön görülen bu sürenin aksine, yeni alfabenin kamusal ve gündelik hayatta yaygınlaşması için gereken süreç bir buçuk yılla sınırlandırılmış olup 1 Ocak 1929 itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında Arap alfabesiyle herhangi bir basım yapılması yasaklanmıştır (Ertem, 1991: 287-288). Yapılan alfabe değişikliği sonrasında dil konusunda ciddi çalışmalar başlamıştır. Bunlar Dil Devrimi'ni hazırlayan çalışmalardır. Alfabe değişikliği ile başlayan bu süreçte izlenecek yolun ana hatları belirlenerek devrimin tüm ülkede yaygınlaşması adına ciddi bir seferberlik hareketi başlayacaktı. Bu süreçle ilgili ilk adımlar şu şekilde atılmıştır: Maarif Vekâletine bağlı tüm okullarda Arapça ve Farsça dersleri kaldırılmıştır. İhtiyaç duyulan kelimeler için bu dillere başvuru yolu kapanmıştır. Böylece dilin yeniden biçimlendirilmesine uygun ortam hazırlanmıştır (Sadoğlu, 2003: 231). Atılan bu adımlar sonucunda dilde sadeleşme çalışmaları hız kazanmıştır. Bu bağlamda kurulan Türk Dilini Araştırma Cemiyeti, Türkçedeki mevcut Arapça ve Farsça kelimeler araştırılıp yerlerine alternatif kelimeler ikame edilmesi için çalışmalar başlatmıştır. Özleştirme hareketi kapsamında oluşturulan ve bünyesinde bürokratlar, askerler, Millî Eğitim Müdürü ve öğretmenler bulunan komiteler, taşra insanının konuşma dilindeki kelime ve tamlamaları tespit edip bunları Türk Dilini Araştırma Cemiyeti'ne aktarmıştır (Levend, 1960: 48). Dil bilgisi ve imla kurallarını iyileştirip geliştirmek içinse, Türkçecilik akımından hareketle yabancı sözcükler yerine varsa Türkçelerini kullanmak, yoksa türetme yoluna gidilerek Türkçe kök ve eklerden yeni sözcükler meydana getirmek çabası içine girilmiştir (Cevdet, 1975: 123). Tüm çalışmalar neticesinde toplu bir dil seferberliği başlamıştır. Bu seferberlikteki amaç; Türkçeyi yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmak, ulusal benliğe erişirmek, Batı uygarlığının bütün kavramlarını karşılayabilecek kâmil bir kültür dili durumuna kavuşturmayı (Özdemir, 1980: 49).

2. ALFABE VE DİLDEKİ DEĞİŞİMİN TÜRK AYDININA YANSIMASI

Alfabe ve dildeki köklü değişiklikten toplumda en çok etkilenecek olan kesimlerden biri de şüphesiz aydınlardır. 1928-1950 yılları arasında, dilde meydana gelen köklü değişiklikten duyulan rahatsızlığın aydınlarımız tarafından pek dillendirilmediği görülmektedir. Ancak, toplumda meydana gelen önemli hadiselerin edip ve şairler tarafından görmezden gelinmesi mümkün değildir. Aydını etkileyen herhangi bir toplumsal veya bireysel hadisenin, neşredilsin ya da neşredilmesin, edebî eserde tezahürü

muhakkaktır. Edebî eser hangi dönemde kaleme alınmış, hangi fikir ve estetik doğrultusunda meydan getirilmiş olursa olsun bulunduğu sosyal ortamdan izler taşıyacaktır (Bay Gülveren, 2015: 58-69). Bu eser; kimi zaman bulunduğu dönemde neşredilmekte, kimi zaman da mevcut durumun şartları icabı ya yakın bir dosta gönderilen hususî mektupta ya da edebî bir eserde olması gereken vasıfları taşıyacak şekilde bir karalama defterinde, edip ve şairin ölümünden yıllar sonra fark edilmektedir.

Bu noktada, dilde ve alfabede gerçekleştirilen değişimden dolayı yaşanan sıkıntıların dönemin bazı aydınları tarafından dile getirildiği görülmektedir. Bu sıkıntıları yaşayan aydınlardan biri de Rifat Osman¹'dir. Harf İnkılabı sonrasında, uzun süre Latin harflerine aşına olmasına rağmen yeni alfabeyle alışmada sıkıntı çektiğini, bir paragraf yazmak için bile çok fazla zaman harcadığını yakın dostu Süheyl Ünver'e yazdığı mektuplarda dile getirmiştir (Beyaz, 2015: 89). Ancak hissedilen bu rahatsızlıkta kimi zaman çekimsiz bir tutum benimsenirken kimi zaman da konuyla ilgili beyan edilen fikirlerde çeşitli nedenlerden dolayı değişikliğe gidilmiştir. Nitekim resmî olarak alfabe değişikliği ile ilgili herhangi bir fikir beyan edilmediği dönemde, Hüseyin Cahid'e olan kızgınlığından ötürü Arap harflerini savunan Rifat Osman, konu ile ilgili resmî bir duruş meydana gelince, fikirlerinde değişikliğe gitmek zorunda kalmıştır (Beyaz 2015: 109-110).

Dil Devrimi ile ilgili yapılan başka bir fikir değişikliği de Halil Nihat Boztepe²'de görülmektedir. Bu değişiklik, Rifat Osman'ın fikirlerindeki değişikliğin tersine önce övgü sonra hiciv şeklindedir. Halil Nihat, 1931 yılında neşrettiği Dil Devrimi'ni konu edinen 140 beyitlik Ağaç Kasidesi'nde, Dil Devrimi'ni sahiplenmek gerektiğini tembihlemiş, Atatürk'e dua ederek eserini tamamlamıştır. Örneğin, Himaye-i Eşcar Cemiyeti'ne seslenirken Dil Devrimi'ni takdir ettiğini şöyle belirtir:

*"Atıp himaye-i eşcarı şöyle bir tarafa,
O eski püskü terakibi fırlatıp da rafa,*

*Hemen dil encümeninden sorup da bir öğren
Nasıl yazılmayı ister bugünkü dil bizden.*

*Evet, himaye-i eşcarı söktü, attı bu dil
Bu dil Arap'la Acem'den gelen halita değil...*

*Şükür ki buldu nihayet bu millet öz dilini...
Bu dille Türk ebediyyen kazandı Türk elini." (Öksüz, 2005: 416)*

1947 yılına gelindiğinde, eser ikinci defa basılır. İlk baskıda methiye niteliğinde olan bu şiir, ikinci baskısında hicviye türüne dönüşmüştür. Şüphesiz bu süre zarfında siyasî dinamikler çok değişmiştir (Öksüz, 2005: 416). Eser ikinci baskısında 1500 beyit uzunluğunda olması nedeniyle, Cumhuriyet Dönemi'nin manzum hiciv ve mizah örnekleri içinde en hacimli metne dönüşmüştür. İlk yıllarda Dil Devrimi'ni metheden Halil Nihat, 16 yıl sonra eseri yeniden ele alarak hicvetmeye başlamıştır:

*"Kurum demek duruyorken denir mi cemiyet?
Kurul denilmeli, zira Arapçadır heyet!*

...

*Bilirsiniz ne demek şimdi Tinsel, Özdeksel!
Bu işte öz dilinizdir. Nasıl, değil mi güzel!*

*Denirdi dün daha Cüz, Kül, denir bugün Tike, Tüm!
Tuhaf, kanıksamışım ben, utanmadan güldüm!*

*Utanmayın da gülün siz de, kahkahayla gülün!
Büyük küçük bir olun, toplanıp alayla gülün!*

...

*Lâkırdı etmeye vermez aman lisaniyyun!
Azaldı bende tahammül, tükendi sabr ü sükûn!*

*Yanımda söyleşiyorlar garip bir lehçe,
Bir ismi var: Ulusal Dil denir, fakat bence*

*Ne şive-i Arabî ne şive-i Türkî!
Japonca, Çince mi? Asla! Bu öyle bir dil ki,*

*Ne anlıyor onu âlim, ne anlıyor câhil!
Bir etti âlimi cahille memlekette bu dil!" (Öksüz, 2005: 417-424)*

¹ 1874-1933 yıllarında yaşamış doktor ve şehir tarihi araştırmacısıdır (Sayar, 2008: 105-106).

² Son devir Türk edebiyatında mizah ve hicivleriyle tanınan bir şairdir (Uzun, 1992: 322-323).

Dilde meydana gelen değişimden rahatsızlık duyan dönemin aydınlarından birisi de Mithat Bahârî Beytur'dur. Bu rahatsızlıkla ilgili duygu ve düşüncelerine mektuplarında yer verirken, konuyla ilgili hicviye türünde bir şiir de kaleme almıştır. Ancak bu şiiri neşretmeyi düşünmemiştir. Şiir, ölümünden yıllar sonra bulunan defterleri arasında fark edilmiştir.

3. MİTHAT BAHÂRÎ BEYTUR KİMDİR?

1878(?) yılında İstanbul'da doğmuştur. İsmi Ahmet Mithat'dır. Bahâriye Mevlevihanesine bağlı olduğu ve şiirlerini 'Bahârî mahlasıyla yazdığı için Mithat Bahârî olarak bilinmektedir (Işık, 2005: 6). 'Beytur' soyadını, soyadı kanunundan sonra almıştır (İnal, 1999: 259). Ayrıca 'Nurizâde Midhat, 'Midhat Bahârî Hüsâmî' gibi isimlerle de eser neşretmiştir. Babası Mehmed Nuri Efendi'yi küçük yaşta kaybettiğinden annesi Aliye Hanım'la birlikte dedesinin yanına yerleşmiştir (Işık, 2005: 7).

Bahârî, annesiyle birlikte Sâdiye Dergâhı şeyhi olan dedesinin yanına yerleştikten sonra ilk eğitimini burada almaya başlamıştır. Dinî ve tasavvufî eğitiminin önemli bir kısmını bu dergâhta tamamlamıştır. Dinî eğitimini dedesinden, doğu dilleri ve edebiyatı ile bilgisini ise aile çevresinden edinmiştir. Resmî tahsilini ilk olarak Eyüp Dârü'l-feyz-i Hamîd Mektebi ve Eyüp Askerî Rüşdiyesinden mezun olarak tamamlamıştır. Lise eğitimini ise o sıralarda Bitlis'te defterdarlık görevi için bulunan ağabeyinin yanında Bitlis İdâdisinde tamamlamıştır (Işık, 2005: 6-7). İstanbul'a döndüğünde, dönemin önde gelen dinî ve edebî şahsiyetlerinden Mesnevî, dil ve edebiyat dersleri almıştır (Şimşekler, 2002: 128).

Bahârî, meslek hayatına Maliye Nezaretindeki memuriyetiyle başlamıştır. Kısa bir süreliğine Farsça öğretmenliği yapmıştır (Işık, 2010: 25). Akşehir'de bir müddet Türkçe ve edebiyat öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur. 1971 yılında İstanbul'da vefat etmiştir (İnal, 1999: 257).

Bahârî, Mevlevî kültürüyle yetişmiş, Mevlana'ya içten bağlı biridir. Mevlana'nın eserleriyle ilgili önemli çalışmalar yapmıştır. Tekke ve dergâhların kapanmasından sonra başlayan ve Mevlevî kültürünün yeniden gelişmeye başlamasından ötürü 'canlanma dönemi' olarak adlandırılan bu dönemde, önemli çalışmalar ortaya koymuştur. Bu nedenle Bahârî, Mevlevî kültürünün önemli temsilcileri arasında görülmüştür (Şimşekler, 2009: 9).

Bahârî'de Mevlana'ya olan sevgi ve Mevlevilik kültürüne olan derin bağlılık ilk olarak, Bahâriye Mevlevihanesinde bulunduğu yıllarda, bu mevlevihanenin şeyhi Hüseyin Fahrettin Dede'den aldığı eğitimle oluşmuştur. Daha sonra Mesnevîhân olan Bahârî, 1924'te Mevlevilikte önemli bir makam olarak görülen 'Dede' rütbesini kazanmıştır (Işık, 2010: 25). Uzun bir ömür yaşayan Bahârî, ömrünün sonuna kadar Mevlevilik yolunda önemli çalışmalar yapmıştır. Mevlevilikle ilgili önemli eserler kaleme almıştır.

Eserleri şunlardır: Ravza, Mihrâb-ı Aşk, Gûşvâr, Sünbülîstân Şerhi, Rûh-i Kur'ân'dan Bir Sahîfe-i Nûr, Destegül, Mesnevî Gözüyle Mevlâna -Şiirleri, Aşk ve Felsefe-, Münâcât-ı Mevlânâ, Le'âli-yi Ma'ânî, Tercüme-i Risâle-i Sipehsâlâr, Gülşen-i Tevhîd, Divân-ı Kebîr'den Seçmeler.

4. MİTHAT BAHÂRÎ'NİN DİL DEVRİMİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

Mithat Bahârî'nin Dil Devrimi hakkında beyan ettiği fikirleri, ilk olarak yakın dostu Feridun Nafiz Uzluk³'a yazmış olduğu mektuplarında⁴ görülmektedir. Bahârî bir mektubunda, Uzluk'un neşretmiş olduğu eseri artık anlayabilecek insanın çok az olduğundan yakınmaktadır: "*Bastırduğunuz iki mühim eser, intişâr eder etmez ekmeğ gibi kapışılmalıydı... Çünkü biri cismin gıdası, ötekiler ise ruhun, cânın gıdasıdır. Fakat nûrum, bugün bu gibi eserleri anlayabilecek kaç kişi çıkar.*" (Şimşekler, 2009: 113). Bahârî, 29 yıl önce Arap harfleriyle neşrettiği Sipehsâlâr adlı eserinin Latin harfleriyle yeniden neşredilmesindeki zorlukları ifade ederken, kısa denilebilecek bu süre içerisinde Türk dilindeki değişimi özetlemektedir:

"Sipehsâlâr'ın dilini açarak bugünün diline çevirmekliğimi ve tercümesiz kalan kısımları da tercüme ederek kitapçılardan birine satmamı tavsiye buyurursunuz. Bu dedikleriniz yapılır. Ancak matbaa levâzimatının pahalı bulunduğunu bir zamanda böyle dinî ve irfanî kitapları bastırmaya cesaret edecek ve para verip müellifinden alacak kitapçı nerede? Meselâ bir Türediler romanı müte'addid defalar binlerce basılır. Çünkü halk alır, okur. Fakat Sipehsâlâr'ı alıp okuyacak kaç ehl-i irfan, kaç ehl-i hakikat çıkar?" (Şimşekler, 2009: 158).

Bahârî bir mektubunda ise, dönemin gençlerinin kelime bilgisi noktasında yetersizliğini yakın dostuna şikâyet etmektedir:

"Gönderdiğiniz manzumenin fevkalâde nüshaya derc edilmesine ve bu manzumenin altına ifade ettiği menkıbenin bir hayal değil hakikat olduğunu kaydetmenize memnun oldum. İçindeki lügatlerin 'Konya Dergisi' kâripleri gençlerin lügatten bî-haber kimseler olduğu düşünülerek bir de lügatçe ilavesiyle izahı isabetli olmuştur... Şaşıyorum; bankada bulunduğum zamanlar görüyordum ki üniversitede tahsil etmiş gençlerden öyleleri vardı ki en basit lügatlerin manalarını anlamaz, iki satır [doğru] dürüst yazı yazamaz aciz kimselerdi. Biz nedense daima ifrat ve tefride düşüyoruz, sonra da 'âsâr-ı terakkî' diyoruz biz buna heyhat!" (Şimşekler, 2009: 175).

Bahârî, tercüme ettiği bir eserin Tercüme Bürosu tarafından incelenmesi neticesinde, eserde kullandığı Arapça kelimelerin değiştirilmesi gerektiği uyarısını alır. Bu olay üzerine Türkçenin mevcut durumu ile ilgili kızgınlığını şöyle ifade eder: "*Arapça eski kelimeler kullanmışım. Misâl: Arz, melekût, belîğ, basîretli, efdal gibi kelimeler. A kardeş, bunları kullanmazsak ne*

³ Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk, Bahârî'nin yakın dostudur. Yurt dışında tıbbî alanda ihtisas yapıp yurda döndüğünde, salgın hastalıklarla önemli mücadelelerde bulunmuş bir doktordur. Bunun yanında Mevlevî kültürüyle ilgili önemli faaliyetleri de olmuştur. (Şimşekler, 2002: 127-132).

⁴ Mektuplar için bakınız (bk.); (Şimşekler, 2009).

kullanacağız? Eğer iş bu raddeye varırsa, Türkçemiz o güzel dilimiz bitti, mahv oldu. Bu kadar çetrefillik içinde dilsiz kalırız." (Şimşekler, 2009: 263).

5. BAHÂRÎ'NİN "UYDURMA YENİ BİR DİL İÇİN" ADLI HİCVİYESİ

Bahârî'nin şiiirleriyle ilgili elimizde şimdilik iki eser mevcuttur. Çünkü neşretmeye hazırlayıp da kayıp olan eserlerinin olduğu bilinmektedir.⁵ Bu iki eserden ilki 1967'de neşrettiği ve şiiirlerinin önemli bir kısmının yer aldığı Mihrâb-ı Aşk⁶ adlı eseridir. Latin harfleriyle neşredilen bu eserde Bahârî, bütün şiiirlerine yer vermemiştir. İkinci eser ise Mihrâb-ı Aşk'ın el yazma nüshası niteliğinde olan ve içinde Arap harfleriyle kaleme alınan şiiirlerin yer aldığı defterdir. Bu nüsha, Bahârî'nin kayıp olup da yakın zamanda bulunan ve içerisinde önemli şiiirlerinin yer aldığı eseridir. Bahârî'nin kendi el yazısıyla kaleme aldığı ve bir nevi şiiir defteri niteliğindeki bu eserde 114 şiiir bulunmaktadır. Bahârî, bu şiiirlerden 84'ünü Mihrâb-ı Aşk'ta neşrederken 30 şiiirine ise yer vermemiştir. Neşredilmeyen bu şiiirlerden bir tanesi de 'Uydurma Yeni Bir Dil İçin' başlıklı 19 beyitten oluşmuş hicviyesidir. Bahârî'nin Dil Devrimi ile ilgili duygu ve düşüncelerini en belirgin şekilde 'Uydurma Yeni Dil İçin' başlıklı şiiirinde görmekteyiz:

Uydurma Yeni Dil İçin
"Yeni bir dil doğuyor sanma ki Türkân dilidir
Ne münevver ne avâm añlıyor âzmây dilidir

Aslı yok menşe'i yok hepsi de uydurma kelâm
Uyduran safsata ki bir iki şeytân dilidir

Sâdeleşmek bize lâzımdı fakat böyle değil
Bu ne Azer ne de Çağatay ne de Türân dilidir

Ne fesâhat ne belâğat ne selâset kaldı
Bu güzel lehçe ki bir şi'r-i nerîmân dilidir

Türk'e mâl olmuş iken bunca zarîfâne sözü
Tutup atmak mı düşerdi diye İran dilidir

Hele hem bir o kadar vardı Arapça kelime
Dilimizden atılır mıydı o Kur'ân dilidir

Şu Fransızlar atarlar mı Latin sözlerini
Ne kadar güççe de elbet sever insan dilidir

Gâh vekil oldu bakan gâh bakan oldu vekil
İkide bir de değıştirme hükümrân dilidir

....⁷ yargıç ile bak bozulur mu bu lisân
Öyle tek elle sen uğraşma nerîmân dilidir

Var iken beğle hanım bay ve bayana ne lüzûm
Sevemem baldırı çıplakça harîfân dilidir

Var iken üstat hocam neyleyim öğretmeni ben
Hele öğrenci ne berhûd ne gulemân dilidir

Yaraşır mı bize böyle kabataslak sözler
Milletin varlığının şahidi her ân dilidir

Kahraman milletimin bozma bu düzgün dilini
Şanlıdır öz dili îmân dili vicdân dilidir

Ne muazzeb oluyor rûh-ı edibân-ı selef
Kıydınız bir dile kim şâir ve divân dilidir

Öyle Osmanlıca bilmem nece denmez bu dile
Türk'dür aslı gibi Türk edibân dilidir

⁵ Bahârî'nin kayıp eserlerinden biri olan *Mûsikî, Tarih ve Edebiyat bakımından Mevlevîler* adlı eseri, yakın zamanda Prof. Dr. Hikmet ATİK tarafından bulunmuş ve neşredilmiştir. Bk; (Atik, 2017).

⁶ Bk; (Beytur, 1964). Ayrıca bk; (Dikkaya, 2016).

⁷ Bu kısım okunamamıştır.

*Her dilin vüsati bir kıymeti bir zînetidir
Dilimiz bir medeniyet dili irfân dilidir*

*Duyulur ehl-i dilin zemzeme-i feryâdı
Gönlümün gerçi bu şiirimde perişân dilidir*

*Sözümüz yazdığımız düştüğü müddetçe cüdâ
Sözümüz canlı yazı sebk-i perişân dilidir*

*İrkımız feth-i memâlikle olunca fâtih
Dilimiz feth-i lügât eyledi hakan dilidir" (Dikkaya, 2016: 168)*

Bahârî şiirin ilk beytinde, oluşturulmakta olan yeni dilin Türklerin diliyle pek ilgili olmadığını, ne halkın ne de aydınların anlayabildiği deneme bir dil olduğunu belirtiyor. Harf İnkılabı'ndan sonra yaşanan alıştırma sürecinde, aydınlar arasında sancılı bir dönem yaşanmıştır. Latin harflerini kullanma, eski harfleri terk edip de yeni harflere adapte olmaya çalışan aydınlar için zorlu bir durum oluşturmuştur. Nitekim bunu, dönemin aydınlarından olan Rifat Osman'ın yakın dostuna yazdığı mektubunda örnekleriyle belirttiği görülmektedir:

"Artık Latin harfleri tamamen tebellür etdi. Ben de bu gün sâna bu harfler ile bir mektub yazıyorum; fakât oldoukca güç. Ben ki 40 seneden ziade bu harflerle ülfet etmiş olduğum halde satırlar kolay gitmiör; bunun sebebi sesli harflerin bir sürü işaretli olmasıdır. Şu altı satırı yazıncıya kadar sarf etdiğim vakit zarfında eski harflerle belki yirmi satır yazardım. Ya bü harfler hiç bilmienlere daha güç gelecek. Sana gönderdiğim elifbenin bir eşi de önümde duruyor; belki bazı yanlışlar da yaptım... Yeni harflerle ve yazı makinasıyla yazdığın mektubu derin alakalarla okudum. Hatalarının cümlesini görecektim kadar henüz şumullü vukuf ve malumatım yok ise de görebildiğim bazı kusurlara işaret edeceğim. Gördüğünüzü şöyle yazmışsın: 'kördükünüz.' Galiba urada her iki 'k' olmayacak 'g' ile yazılıp üzerlerine 'ı' işareti konulmak suretiyle yumuşak bir 'g' lazım idi; 'gördüğünüz' gibi. Bu hata 'döndüğüm' kelimesinde de devam ile 'k' ile yazılmış." (Beyaz, 2015: 98-100).

Bahârî, "*Sâdeleşmek bize lâzımdı fakat böyle değil.*" derken dilde değişime ve sadeleşmeye karşı olmadığını söylüyor. Aksine sadeleşmenin yapılması gerekli olduğunu ifade etmektedir. Karşı çıktığı husus, sadeleşmenin bu şekilde yapılmaması gerektiği idi. Çünkü bu şekilde yapılan sadeleşmeyle dilde belâgat, fesahat ve selâset kalmamıştır. Ortaya çıkan bu duruma bakıldığında Türk dilinin ne Azerî ne Çağatay Türkçesine ne de diğer Türk diyarlarında kullanılan Türkçeye benzediğini belirtiyor: "*Bu ne Azer ne de Çağatay ne de Tûrân dilidir.*"

Bahârî, Dil Devrimi'nin gerekçelerinden biri olan Arapça ve Farsça kelime ve kuralların dilden atılması düşüncesine karşı çıkmıştır. Çünkü bu kelimeler artık Türk diline mal olmuştur, bize ait değil diyerek atmak doğru değildir: "*Türk'e mâl olmuş iken bunca zarîfâne sözü" / "Tutup atmak mı düşerdi diye İran dilidir". / "Hele hem bir o kadar vardı Arapça kelime" / "Dilimizden atılır mıydı o Kur'ân dilidir."* Bahârî, Arapça kelimelerin dilimizden çıkarılmasıyla ilgili şikâyetini yukarıda da belirttiğimiz üzere bir mektubunda şu şekilde beyan etmiştir: "*Arapça eski kelimeler kullanmışım. Misâl: Arz, melekût, belîğ, basîretli, efdal gibi kelimeler. A kardeş, bunları kullanmazsak ne kullanacağız? Eğer iş bu raddeye varırsa, Türkçemiz o güzel dilimiz bitti, mahv oldu. Bu kadar çetrefillik içinde dilsiz kalırız.*" (Şimşekler, 2019: 263). Bu noktada Bahârî, Arapça ve Farsça kelimelerin yabancı görülmesi yerine "*Her dilin vüsati bir kıymeti bir zînetidir.*" diyerek bu kelimelerin bir zenginlik ve kıymetli bir süs olarak görülmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu noktada Fransızları örnek gösterir. Fransızların dillerinde yer alan Latin kelimelerini atmadığını, insanın ne kadar zor olsa da kendi dilini sevebileceğini vurguluyor: "*Şu Fransızlar atarlar mı Latin sözlerini" / "Ne kadar güçse de elbet sever insan dilidir".* Aydınlarımız tarafından Dil Devrimi'ne yapılan eleştiride benzer örneklerin ve mukayeselerin olduğu görülmektedir. Benzer bir yaklaşıma Peyami Safa'nın da sahip olduğu fark edilmektedir: "*İngilizcenin yüzde sekseni yabancı kelimelerdir ve bu yabancı kelimeleri ihtiva eden İngiliz dili, İngiltere devletinin dilidir. Almanca, Fransızca, İtalyanca dilleri de böyledir.*" (Safa, 1976: 255-256). Cemil Meriç aynı meseleye şu şekilde yaklaşır: "*Bir İtalyan delikanlısı yedi asır önce yazılan İlahi Komedyayı gürül gürül okuyup anlar.*" (Meriç, 1980: 453). Semiha Ayverdi ise, iyi eğitim almış bir Avrupalı bir tarafa, herhangi bir lise mezununun bile 17. yüzyıl eserlerini okuyup anladığını vurgulamıştır. Bizde tersine bir durumun varlığını ifade etmiştir. Ayverdi; Fuzûlî, Bâkî, Şeyh Gâlip bir tarafa; Namık Kemal'i, Ziyâ Paşa'yı, Yahyâ Kemal'i hatta Atatürk'ü bile anlayabilecek dilden yoksun olduğumuzu belirtmiştir (Ayverdi, 1976: 197).

Bahârî'nin bu konuda yaptığı bir başka eleştiri ise 'Öz Türkçe' hareketi ile ilgilidir. Latin harflerinin kabulü, ardından Dil Devrimi'nin başlamasıyla birlikte dilde sadeleşme çalışmasının önemli bir ayağını, yabancı kelimeler yerine Türkçe kök ve eklere sahip öz Türkçe kelimeler bulma oluşturmuştur. Dilde sadeleşme bir akım hâline gelmiştir. Aydınlar bu konuya yoğun ilgi göstererek dildeki mevcut yabancı kelimelere karşılık bulma gayreti içine girmişlerdir. Ancak bu çalışmalar kimi zaman keyfi yapılarak rastgele kelime türetme şekline dönüşmüştür. Birer deneme olarak ileri sürülen yeni kelimelerin bir kısmı dilde yer edinirken, zevksiz ve uygunsuz olanlar da tutunamamıştır (Levend, 1960: 406). Bahârî, bu noktada kabataslak bir şekilde bulunan ve dilimize yerleştirilmeye çalışan kelimelerle ilgili duygu ve düşüncelerini şöyle belirtmektedir:

*"Gâh vekil oldu bakan gâh bakan oldu vekil
İkide bir de değiştirme hükümran dilidir*

Var iken beğle hanım bay ve bayana ne lüzûm

Sevemem baldırı çıplakça harîfân dilidir

*Var iken üstat hocam neyleyim öğretmeni ben
Hele öğrenci ne berhûd ne gulemân dilidir*

*Yaraştır mı bize böyle kabataslak sözler
Milletin varlığının şâhidi her ân dilidir"*

Bahârî, dilde meydana gelen bu değişikliğin kendisini derinden etkilediğini, geçmişteki kalem sahiplerinin ruhlarının da bu durumdan rahatsız olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü bu şairler bu dil ile divanlar meydana getirmişlerdir:

*"Ne muazzeb oluyor rûh-ı edibân-ı selef
Kıydınız bir dile kim şâir ve divân dilidir*

*Duyulur ehl-i dilin zemzeme-i feryâdı
Gönlümün gerçi bu şiirinde perîşân dilidir"*

Bahârî, "Öyle Osmanlıca bilmem nece denmez bu dile" / "Türk'dür aslı gibi Türk edibân dilidir." ifadesiyle Türk dilinin değişik adlandırmalarla ötekileştirilmesine ve dışlanmasına karşı çıkmaktadır. 'Osmanlıca', Tanzimat sonrası ortaya çıkmış bir kelimedir. Tanzimat öncesinde 'Türkî', 'Lisân-ı Türkî' ya da 'zebân-ı Türkî' şeklinde kullanımları olan Osmanlı yazı ve konuşma dili, bu süreçten önce 'Lisân-ı Osmanî' ve 'zebân-ı Osmanî' şeklinde zikredilmiştir. Daha sonra ise Osmanlıcılık düşüncesinin kapsamlı bir temsilcisi olan 'Osmanlıca' terimine, 'millet-i Osmanî' deyiminin bir yansıması olarak bütün tebaanın kullandığı ortak yazı ve konuşma dilini ifade eden bir içerik yüklenmiştir (Tolum, 1999: 421-429; Ünver, 1999: 430-436). Cumhuriyet öncesi ve sonrasında yapılan Osmanlıca ve Latin harfleri ile ilgili tartışmalarda 'Osmanlıca', bu iki farklı kutuptan birinin temsil edildiği düşünce topluluğunun genel adıdır. Osmanlıca ve Latin harfli Türkçe meselesi, Tanzimat ile başlayarak devam eden süreçte sürekli tazeliğini koruyan bir tartışma olmuştur. Cumhuriyet sonrası dönemde tasarlanan fikir, Osmanlıcanın terk edilerek yerine İstanbul halkının ve özellikle de hanımlarının konuştuğu sade dil gibi yazılması, Osmanlıcadaki Arap ve Fars kökenli kelimelerin arındırılması durumunda ortaya saf bir Türkçe çıkarılmasıdır (Gökalp, 1996: 130). Dil ile ilgili cereyan eden bu hâdiselerde Bahârî'nin "Öyle Osmanlıca bilmem nece denmez bu dile!" ifadesiyle bu tartışmaları kastetmekte, Türk dilinin 'Osmanlıca' ya da 'bilmem nece' gibi ifadelerle bölünmüş olmasına veya her kesimin düşüncesine uygun özellikler taşıması gereken bir dil olarak algılanmasına ve tasarlanmasına karşı çıkmaktadır. Ona göre tek bir dil vardı, o da Türk dilidir. O dil de "Türk'dür aslı gibi Türk edibân dilidir."

Bahârî, dilde yenileşme hareketi neticesinde yazı dili ile konuşma dili arasında uzaklaşmanın meydana geleceği endişesini taşımaktadır. Bu uzaklaşma devam ettiği takdirde, konuşma dilimiz canlı kalmaya devam ederken, yazı dilimizde ciddi olumsuzlukların ortaya çıkacağını savunmaktadır: "Sözümüz yazdığımız düştüğü müddetçe cüdâ" / "Sözümüz canlı yazı sebki-perîşân dilidir". Yazı dili ile konuşma dili arasında gittikçe artan bir uçurumun oluşma korkusunu yaşamaktadır. Esasen, dilde sadeleşme çalışmalarında beyan edilen gerekçelerden biri de Bahârî'nin kaygılandığı bu durumdur. Atatürk'ün Türk Dil Kurumu için koymuş olduğu iki hedeften birisi de dilin sadeleşmesi, halkın konuşma dili ile yazı dili arasında bir birlik ve uyumun kurulmasıydı (Korkmaz, 1996: 276).

Bahârî son beyitte, "İrkımız feth-i memâlikle olunca fâtihtir" / "Dilimiz feth-i lügât eyledi hakan dilidir." ifadesiyle, atalarımız ülkeler fethederken aynı doğrultuda dilimizin de kelimeleri fethettiğine dikkat çekmektedir. Dilimize giren kelimelerle, fethedilen topraklar arasında bir bağlantı kurmaktadır. Nasıl ki; atalarımız tarafından fethedilen memleketler bize ait ve bizim vatanımızsa, gerek bu fetihler neticesinde gerekse başka sebeplerle dilimize giren yabancı kelimeler de bize aittir. Bahârî, kurmuş olduğu bu bağlantıyla dilimize yerleşen her kelimeye fethedilmiş bir toprak nazarıyla bakmaktadır. Atalarımızın sahip olduğu fâtihtir unvanını, Türk dili için de yakıştırmaktadır. 'Hakan dilidir.' ifadesiyle Bahârî, geçmişte bu dille birçok eser veren padişahlara telmihte bulunmaktadır.

6. SONUÇ

Tanzimat'ın ilan edilmesinden sonra Türk dilinin mevcut durumu ile ilgili aydınlar tarafından bir tartışma başlatılmıştır. Cumhuriyet sonrasında, Harf İnkılabı'nın gerçekleşmesiyle Dil Devrimi süreci başlamıştır. Ancak bu mesele sonraki yıllarda da tartışılmaya devam etmiştir. Gerek Dil Devrimi gerekse Türk dilinin günümüzdeki durumuyla ilgili tartışmalar hâlâ devam etmektedir.

Mithat Bahârî Beytur, Arapça ve Farsçayı çok iyi bilen Mevlevilik ile ilgili kıymetli çalışmalar yapıp eserler vermiş önemli bir şahsiyettir. Bahârî uzun ömründe, ülkemizde siyasî, kültürel ve toplumsal alanda meydana gelen hadiselerin en yoğun yaşandığı yıllara şahit olmuştur. Geleneksel bir eğitimle yetişen Bahârî, Harf İnkılabı öncesinde ve sonrasında önemli eserler kaleme almıştır. Dönemin önemli aydınları arasında görülen Bahârî, tüm bu gelişmeler karşısında dil meselesine kayıtsız kalmamıştır. Mektuplarında ve neşretmediği bir şiirinde Türk dili ile ilgili duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir. Yapılan incelemede Bahârî'nin, dilde köklü bir değişikliğe karşı çıktığı fark edilmektedir. Dilde sadeleşme ve yenileşmenin yapılması gerektiğini savunmaktadır, ancak bu sadeleşmenin dilden kelime çıkartıp yerine kelime türetmek şeklinde olmaması gerektiğini belirtmektedir. Bahârî'nin Harf İnkılabı sonrası süreçte neşrettiği eserleri incelediğimizde, dönemin diğer aydınlarında olduğu gibi dilinde sadeleşmenin olduğu görülmektedir. Bu durum doğaldır. Çünkü aydının amacı okuyucusuna ulaşmaktır. Nitekim

Bahârî bir mektubunda, Tercüme Bürosu'na gönderdiği bir eseriyle ilgili sadeleştirme uyarısı alınca, "*Mademki söz ve hüküm onlarda, bizim bu hizmetimizden halk mahrum kalır.*" diyerek gerekli düzeltmeleri yapmış ve eserini neşretmiştir.

KAYNAKÇA

- Acar, İ. (1983). *Dilimiz Atatürk ve Sonrası*. Balıkesir: İnce Matbaacılık.
- Anday, M.C. (1975). *Dilimiz Üstüne Konuşmalar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atik, H. (2017). *Mevlevîler- Şiir, Mûsikî ve Tarih Bakımından-*. Ankara: İlâhiyat Yayınları.
- Ayverdi, S. (1976). *Millî Kültür Meseleleri ve Maârif Dâvâmız*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Bay Gülveren, Ö. (2015). Edebiyat Sosyolojisi Bağlamında Toplumsal Gerçekliğin Edebi Esere Yansıması: Safahat Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (39), 58-69.
- Beyaz, Y. (2015). Rifat Osman'ın Süheyl Ünver'e Yazdığı Mektuplar: Bir Osmanlı Aydınının Harf İnkılabı ile İmtihanı. *Dîvân Dergisi*, 20 (38), 83-112.
- Beytur, M.B. (1964). *Mihrâb-ı Aşk*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.
- Câhid, H. (1339, 22 Eylül). Latin Harfleri. *Resimli Gazete*.
- Dikkaya, H. (2016). *Mithat Bahârî Beytur'un Mihrâb-ı Aşk Adlı Eseri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertem, R. (1991). *Elifba'dan Alfabe'ye- Türkiye'de Harf ve Yazı Meselesi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Gökalp, Z. (1996). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Kamer Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (1975). *Türkçe'nin Karanlık Günleri*. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Işık, E. (2005). Midhat Bahârî Beytur, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, C. XXX, s.6-7.
- Işık, E. (2010) Midhat Bahârî. *Âsitâne Mevlevî Kültür Dergisi*, S.7, s. 24-27.
- İnal, İ.E.M.K. (1999). *Son Asır Türk Şairleri -I-*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Karabekir, K. (1923, 5 Mart), *Hâkimiyet-i Milliye*.
- Korkmaz, Z. (1992). *Atatürk ve Türk Dili Belgeler*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Levend, A.S. (1960). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Meriç, C. (1980). *Kırk Ambar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Nuri, C. (1330). *Mukadderât-ı Târihiyye*. İstanbul: Matbaâ-i İctihâd.
- Öksüz, M. (2005). *Cumhuriyet Devri Türk Şiirinde Hiciv(1923-1960)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi).Konya:Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, E. (1980). *Dil Devrimimiz*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sadoğlu, H. (2003). *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Safa, P. (1976). *Osmanlıca Türkçe Uydurmaca*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Sayar, A.G. (2008). Rifat Osman. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, C. XXXV, s. 105-106.
- Şimşekler, N. (2002). Midhat Bahari ve Feridun Nâfiz Uzluk'a Gönderdiği Mektuplar. H. Karpuz (Ed.), *X. Millî Mevlâna Kongresi-Tebliğler-Doğumunun Yüzüncü Yıldönümü Anısına Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluk Armağanı-* (s.127-137). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Şimşekler, N. (2009). *Pîr Aşkına*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tulum, M. (1999). *Osmanlı -Osmanlı Türkçesi-*. Ankara:Yeni Türkiye Yayınları.
- Uzun, M. (1992). Halil Nihat Boztepe, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, C. VI, s. 322-323.
- Ülkütaşır, M.Ş. (1973). *Atatürk ve Harf Devrimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ünver, İ. (1999). *Osmanlı -Osmanlı Türkçesi-*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.